

Chráněná krajinná oblast Kokořínsko

Klidná přírodní zákoutí s řídkým osídlením, se zachovanými ukázkami lidové architektury z 18. a 19. století – to je Kokořínsko. Kouzelná krajina s hlubokými údolními, kterým se zde říká doly, přitahovala mimo jiné i nejvýznamnějšího básníka českého romantismu Karla Hynka Máchu. Proto se území, na němž se nachází CHKO Kokořínsko, spolu s přilehlými částmi Dokeska a Českolipska, nazývá Máchovým krajem.

Chráněné krajinné oblasti Česka

Chráněné krajinné oblasti (CHKO) patří spolu s národními parky mezi tzv. velkoplošná chráněná území. Jde o plošně rozsáhlá území s harmonickou krajinou, specificky utvářeným reliéfem, s výrazným podílem přirozených nebo přírodě blízkých ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení (např. rázovitou lidovou architekturou). Na přístupových cestách jsou CHKO označeny zelenými tabulemi a nápisy s názvem území. Celková rozloha CHKO na území Česka je 10 274 km², což představuje 13 % rozlohy státu (viz tabulka a mapka). Území CHKO jsou rozdělena do jednotlivých zón, podle stupně ochrany a míry omezení lidské činnosti. Zpravidla jsou vymezeny čtyři zóny, nejméně však tři, přičemž první zóna má režim ochrany nejpřísnější.

Lidská činnost je v rámci národních parků a chráněných krajinných oblastí omezena prostřednictvím příslušných zákonů a vyhlášek. Většina těchto omezení se týká stavební činnosti, rybářství, lesního hospodaření (včetně myslivosti) a dalšího podnikání. Pro běžného

návštěvníka stačí, když bude mít na paměti, že tábořit a rozdělávat oheň smí pouze na místech tomu vyhrazených orgány ochrany přírody, že nesmí odchytávat živočichy, sbírat rostliny (kromě lesních plodů) a vůbec měnit přírodní prostředí a že nesmí provozovat horolezectví, paragliding a jízdu na kole mimo místa k tomu vyhrazená. Navíc v I. zónách národních parků a chráněných krajinných oblastí je povolen

pohyb návštěvníků pouze po vyznačených trasách a vstup mimo ně je zakázán. Na dodržování návštěvních řádů těchto chráněných území dohlížejí profesionální i dobrovolní strážci, jejichž úkolem je ochránit unikátní zbytky živé a neživé přírody před těmi lidmi, kteří svým lehkovážným, neodpovědným a mnohdy i bezohledným chováním poškozují

ty nejcennější a zároveň nejkřehčí složky naší krajiny.

CHKO Kokořínsko

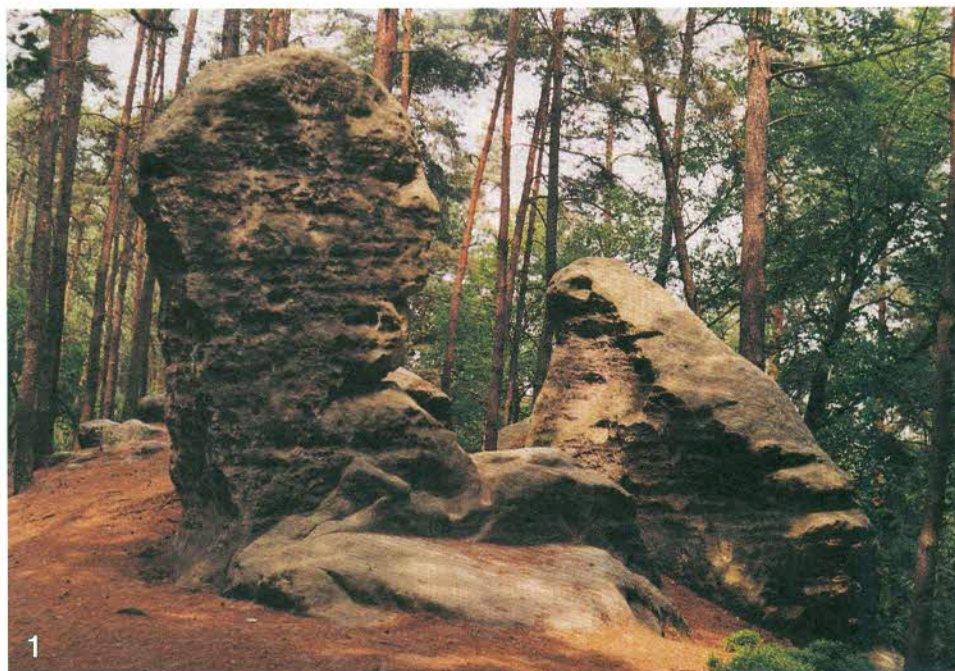
CHKO Kokořínsko má výměru 271,57 km² a zasahuje do okresů Mělník, Česká Lípa, Lito-měřice a Mladá Boleslav, tedy do Středočeského, Ústeckého a Libereckého kraje. Jejím nejvyšše položeným bodem je Vlhošť (614 m n. m.), nejnižší bod leží v údolní nivě Liběchovky u Želíz (160 m n. m.). Když člověk přehlíží zdejší krajinu, vidí rovinu nebo mírně zvlněnou pahorkatinu. Jaké je však jeho překvapení, když se z ničeho nic ocitne na okraji rokle se svislými skalními stěnami, která je zaféžána do plošiny. Unikátní typ pískovcového reliéfu Polomených hor s charakteristickým souborem

Přehledová mapka chráněných krajinných oblastí Česka (CHKO)

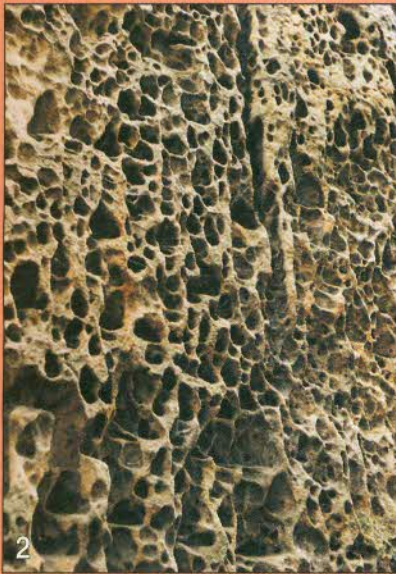

Zdroj: <http://schko.ten.cz>, upraveno

Stav k 1. 1. 2004

plošin a údolí, který nemá u nás obdoby, byl hlavním důvodem vyhlášení CHKO Kokořínsko. Při okrajích plošin se vytvořila skalní města, které jsou budována pískovci svrchně křídového stáří (80–90 milionů let) s kvádrou odlučností podél kolmých puklin, tzv. kvádrovými pískovci. Zdejší pískovce spolu s jílovci, prachovci, slínovci a zvonivými opukami jsou dokladem přítomnosti moře, na jehož dně se usadily sedimenty celé České (křídové) tabule. V důsledku tektonické aktivity, která doprovázela alpsko-himalájskou orogenezi, tedy vznik alpsko-himalájského horského systému, během třetihor, byla tabule rozlámana a vznikla celá soustava na sebe kolmých puklin. Podél puklin začala stékat srážková voda, která svojí erozní silou začala vytvářet systém několikapatrových údolí a roklí. Nejvyšše položené plošiny strukturálních teras jsou nejstarší (mladotřetihorní, pliocenní) a nejnižše položené plošiny strukturálních teras při dnech údolí jsou nejmladší (čtvrtohorní, převážně staropleistocenní). Mezi nejznámější z dolů patří Kokořínský důl, Planý důl, Šemanovický důl, Vlhošťský důl a Pohádkový důl. Nad reliéfem strukturálních plošin se tu a tam zvedají kupovité pahorky, které vděčí za svůj vznik vulkanické činnosti v mladších třetihorách, kdy magma pronikalo několik set metrů mocnými vrstvami sedimentů České tabule. Tyto elevace jsou charakteristické přede-

APLIKACE DO VÝUKY

Romantická zřícenina Kokořina inspirovala řadu umělců. Na www.sweb.cz/petrfabian/macha.htm najdete obrázky hradů, které si K. H. Mácha nakreslil při toulkách vlastní do svého deníku. Jak vypadá hrad dnes? Víte proč byl obnoven?

Foto 1: Obří hlava a Žába jsou působivé skalní útvary na modré turistické značce ze Mšena směrem ke Kokořinským pokličkám.

Foto 2: Voštiny pokrývající svislou stěnu jedné ze skal skalního města Bludiště.

Foto 1 a 2: M. Křížek

vším pro severní část CHKO a pro svoji odolnost jsou jeho nejvyššími body. Pro svoji výraznost poskytuje řada z nich působivý výhled. Mezi nejvýraznější z nich patří Vlhošť (613,5 m n. m.), Vrátnská hora (507,5 m n. m., s rozhlednou), Velký Beškovský kopec (474,3 m n. m.) a Nedvězí (458,1 m n. m.). Vulkanická činnost ovlivnila mj. i hlavního modelačního činitele zdejších dolů – tekoucí povrchovou vodu. U rozsáhlejších vulkanických suků se vyvinula charakteristická radiální údolní síť.

Specifické geologické podmínky vytvořily předpoklady pro vznik unikátních forem reliéfu. Pískovcové skály byly působením exogenních činitelů vymodelovány do bizarních tvarů, které připomínají různé pohádkové bytosti, lidi či zvířata (foto 1). Na mnohých skalách lze najít mikrotvary v podobě drobných jamek, připomínajících včelí plástve. Tyto tvary se obecně nazývají voštiny (foto 2) a vznikly působením průlinové vody na pískovec, resp. na tmel, jímž jsou jednotlivá zrnka k sobě spojena. Protože chemické složení tmelu není všude stejné, vypadají voštiny na různých lokalitách, ale i v rámci jedné lokality, různě. Při pokročilem vývoji voštin mohou vzniknout i skalní hodiny – když dojde k destrukci stěn sousedících voštin a zůstane mezi nimi jen sloupek tvarem podobný přesýpacím hodinám. Z větších tvarů, které vznikly na místních pískovcích, stojí za

pozornost četná skalní okna a vyhlášené pokličky. Tyto „pokličky“ jsou, podobně jako předešlé tvary, důsledkem selektivního zvětrávání, kdy části horniny, v tomto případě pískovce s železitou složkou tmelu, jsou odolnější než pískovce, které železitémi roztoky obohaceny nebyly. Odolnější vrstvy zvětrávají pomaleji a částečně chrání, podobně jako deštník, podložní méně odolné vrstvy. Vznikají tak hřibovité tvary s odolnou plochou deskou jako kloboukem a méně odolným sloupem jako nohou. Jestliže deska spadne, dochází k rychlé destrukci méně odolného sloupu. Nejlépe jsou tyto tvary vyvinuté v lokalitě Pokličky v Kokořinském dole a v lokalitě Jestřebické pokličky.

Jednotlivé půdní typy, které se vyvinuly v CHKO Kokořinsko (převládají zde hnědé lesní půdy), jsou stejně jako různé formy reliéfu úzce závislé na geologickém podloží. Na lehkých zvětralínách pískovců se vytvořily hnědé půdy, často mírně podzolované. Na výchozech pískovců se nacházejí kyselé rankery, rovněž s různou mírou podzolování. Na vápnatých pískovcích a slínovcích lze najít pararendziny. Na spraších vznikly sprašové hnědozemě i půdy ilimerizované. Vulkanity jsou charakteristické výskytem těžších hnědých půd. A konečně v zamokřených nivách jsou rozšířeny jílovito-písčité gleje a slatiny.

Vegetace CHKO Kokořinsko je poměrně jednotvárná a na její současné skladbě se významně podílel člověk. Plošiny, pokryté spraší, se převážně využívají jako orná půda. Svažitě pozemky většinou pokrývají druhově bohatší louky. Původní doubravy a habřiny, které rostly na pískovcích, a bučiny, které pokrývaly vyvělé horniny, byly člověkem nahrazeny borovými a smrkovými porosty. Významný je výskyt rozlehlých mokřadů, které jsou porostlé pralesními kyselými bory. Fauna, která se v CHKO Kokořinsko nachází (např. prasata divoká, lišky, veverky, kunovité šelmy, poštolky, skokani zelení aj.), není nikterak výjimečná, snad až na velmi vzácného jestřába lesního a krásného motýla bělopáska topolového. Hodnota CHKO tak tkví především v množství obdivuhodných a jedinečných výtvarů neživé přírody, které výrazně utvářejí zdejší půvabnou krajinu.

Marek Křížek
katedra fyzické geografie
a geoeologie PřF UK Praha

Literatura:

- KOSTKAN, V. (1996): Územní ochrana přírody a krajiny v České republice. MŽP, Praha, 138 s.
MARŠÁKOVÁ-NEMEJCOVÁ, M., MIHÁLIK, Š. a kol. (1977): Národní parky, rezervace a jiná chráněná území přírody v Československu. Academia, Praha, 474 s.
NĚMEC, J., ed. (1996): Chráněná území ČR 1 – Střední Čechy. AOPK a Consult, Praha, 319 s.
RUBÍN, J., ed. (2003): Národní parky a chráněné krajinné oblasti. Olympia, Praha, 208 s.
Zákon č. 114/1992 Sb.
<http://schko.ten.cz/index.php3> – webová stránka správy CHKO Kokořinsko

Tabulka: Přehled chráněných krajinných oblastí

Název	Rozloha (v km ²)	Minimální a maximální nadmořská výška (m n. m.)	Datum vyhlášení	Počet maloplošných zvláště chráněných území	Rozloha maloplošných zvláště chráněných území (ha)
CHKO Beskydy	1160	350 a 1328	5. 3. 1973	43	1637
CHKO Bílé Karpaty	715	240 a 970	3. 11. 1980	52	1324
CHKO Blaník	41	360 a 638	29. 12. 1981	3	118
CHKO Blanský les	212	420 a 1084	8. 12. 1989	15	256
CHKO Broumovsko	410	350 a 880	27. 3. 1991	6	3067
CHKO České středohoří	1063	122 a 837	19. 3. 1976	39	616
CHKO Český kras	128	208 a 499	12. 4. 1972	18	2842
CHKO Český ráj	92	238 a 488	1. 4. 1955	12	1101
CHKO Jeseníky	740	339 a 1492	19. 6. 1969	22	4720
CHKO Jizerské hory	368	325 a 1124	8. 12. 1967	31	1690
CHKO Kokořinsko	272	160 a 614	19. 3. 1976	16	2326
CHKO Křivoklátsko	628	223 a 616	24. 11. 1978	24	1193
CHKO Labské pískovce	324	115 a 723	27. 6. 1972	12	416
CHKO Litovelské Pomoraví	96	210 a 345	29. 10. 1990	26	1100
CHKO Lužické hory	267	313 a 793	19. 3. 1975	12	245
CHKO Moravský kras	94	220 a 610	4. 7. 1956	17	1178
CHKO Orlické hory	204	416 a 1115	28. 12. 1969	19	415
CHKO Pálava	83	163 a 554	19. 3. 1976	15	783
CHKO Poodří	82	214 a 298	27. 3. 1991	3	287
CHKO Slavkovský les	610	374 a 983	3. 5. 1974	20	803
CHKO Šumava	931 (1630*)	465 a 1362	1963	–	–
CHKO Třeboňsko	700	410 a 550	15. 11. 1979	31	4048
CHKO Žďárské vrchy	709	490 a 836	25. 5. 1970	49	1555
CHKO Železné hory	284	268 a 668	27. 3. 1991	23	847

Pozn.: * rozloha CHKO před vyhlášením NP Šumava

Zdroj: <http://schko.ten.cz>, upraveno

Stav k 1. 1. 2004